

งานศพชาวพุทธ

วรรณดี สรรพจิต

การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ซึ่งเวียนว่ายตาย - เกิดอยู่ในวัฏสงสารของสัตว์ทั้งหลาย ถือว่าเป็นวัฏจักรที่ไม่มีวันจบสิ้น คือเป็นวงกลมหมุนเวียนติดต่อกันไปอย่างนี้ พระพุทธเจ้าเรียกว่าเป็นธรรมชาติ ซึ่งมีมาในธรรมนิยามสูตร คือเป็นสูตรที่กล่าวความจริง ๓ ประการ ใจความของพระสูตรนี้ว่า เมื่อครั้งพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ที่วิหารเชตวันของอนาถปิณฑิกเศรษฐี พระองค์ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ตถาคตจะเกิดขึ้นในโลกก็ตาม ไม่เกิดก็ตาม สิ่งที่เราเรียกว่าธรรมดา ธรรมชาติ ธรรมนิยาม คือว่าสังขารทั้งหลายไม่เที่ยง สังขารทั้งหลายเป็นทุกข์ สิ่งทั้งหลายเป็นอนัตตา มันมีอยู่แล้ว ตถาคตเป็นแต่เพียงผู้ค้นพบ เปิดเผย จำแนก แจกแจงให้คนทั้งหลายได้รู้ได้เข้าใจเท่านั้น”

ที่ได้ยกพระสูตรนี้มากล่าวเป็นเบื้องต้น ก็เพราะมีส่วนประกอบในการจัดงานศพของชาวพุทธในหลายๆ ประเทศ ดังนี้

๑. การจัดงานศพในประเทศอังกฤษ

ชาวพุทธในประเทศอังกฤษ ซึ่งส่วนใหญ่ของคนในประเทศนี้นับถือศาสนาคริสต์ แต่มีอยู่คนหนึ่งเป็นหัวหน้าชาวพุทธ ชื่อนายคริสมัส อัมฟรีย์ หลวงพ่อปัญญานันทะได้เล่าให้ฟังเมื่อครั้งท่านไปประเทศอังกฤษว่า ตำแหน่งของนายอัมฟรีย์คือ นายกพุทธสมาคมในอังกฤษ แขนงเป็นนายกสมาคมมานานถึง ๕๐ ปี จนเพื่อนตายก่อนไปเกือบหมด แกร้งได้วางเป็นระเบียบการจัดงานศพไว้เป็น ๒ ขั้นตอน คือขั้นตอนศพอยู่ที่บ้าน กับขั้นตอนการเผา

ขั้นตอนอยู่ที่บ้าน เมื่อชาวพุทธคนใดตายลงในบ้าน เขาไม่ได้ทำอะไร ไม่ได้ใส่หีบ แต่ไปเอาช่างแต่งหน้า แต่งตัวศพมา แต่งให้หน้ายิ้ม แต่งตัวให้สวยเหมาะสมกับสภาพ โดยเฉพาะถ้าศพเป็นผู้หญิง เขาจะแต่งหน้าสละสวยเหมือนนอนยิ้ม หรือนอนหลับธรรมดา แต่งตัวแต่งหน้าหน้าเสร็จแล้วให้นอนอยู่ในห้องๆ หนึ่ง ซึ่งอาจจะนอนอยู่ ๒ - ๓ วัน สดแล้วแต่จะสะดวกเผาวันไหน ไม่มีการสวด ไม่มีการเลี้ยงแขก และไม่มีแขกมา

พลึงวันเผา เขาก็เอาหีบมาใส่ แล้วยกหีบไปป่าช้า ในขั้นตอนการเผา นายคริสมัส อัมฟรีย์ นายกพุทธสมาคมอังกฤษ แกว่งระเบียบไว้เป็นลำดับดังนี้

เมื่อนำศพมาถึงป่าช้าบริเวณที่จะเผาแล้ว ทุกคนที่ไปร่วมงานศพ ลูกขึ้นกล่าวคำบูชาพระรัตนไตร คือ

“อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, พุทฺธํ ภควนฺตํ
อภิวาเทมิ สวากขาโต ภควตา ธมฺโม, ธมฺมํ นมสฺสามิ
สฺสภฺปิณฺโณ ภควโต สวากสฺสโม, สภฺมํ นมามิ”

เสร็จแล้วก็มีคนสมათานขอศีล พระให้ศีลรับศีลแล้วจะมีการอัญเชิญ “ธรรมนิยามสูตร” ที่ได้ยกไว้เบื้องต้นนั้นมาอ่านให้ฟัง เพื่อให้ทุกคนที่ไปร่วมงานได้รำลึกถึงความจริงของชีวิต

เมื่อกล่าวธรรมนิยามสูตรเสร็จแล้ว ทุกคนก็วางดอกไม้เครื่องสักการะที่ศพ แล้วยืนสงบนิ่งเป็นเวลา ๒ นาที พิธีตอนนี้เหมือนพิธีศพชาวคริสต์เตียน คือก่อนฝังผู้มาร่วมงานศพวางดอกไม้บนหีบศพเป็นการสักการะ แล้วยืนนิ่งสงบใจ ๒ นาทีก่อนเอาศพลงสู่หลุมฝัง แต่ตรงนี้เป็นพิธีศพของชาวพุทธ วางดอกไม้สักการะศพ แล้วยืนสงบนิ่ง ๒ นาทีก่อนนำไปเผา

ป่าช้าชาวพุทธในอังกฤษต่างกับป่าช้าชาวคริสต์โดยตรงที่ของชาวคริสต์นั้นมีหลุมฝังและยังมีเครื่องหมายกางเขนประดับ พร้อมด้วยป้ายสลักชื่อผู้ตาย และวันเดือนปีที่ตายไว้ด้วย

แต่ป่าช้าชาวพุทธในอังกฤษมีเตาเผา เมื่อยืนสงบนิ่ง ๒ นาทีแล้ว ก็ยกหีบศพตั้งบนลานเลื่อน เมื่อกดสวิทช์ปั๊ม หีบศพก็จะค่อยๆ เลื่อนไปเข้าเตาเผา พอประตูเตาปิดปั๊มไฟถูกปรับทันทีโดยอัตโนมัติ ไม่มีการเชิญผู้มีเกียรติคนใดเป็นประธานจุดไฟ แต่คนที่มีการเกียรติสูงสุด คือคนที่ได้รับเชิญให้เป็นผู้กดสวิทช์ นั่นก็หมายถึงประธานเผาศพตามวิธีการบ้านเรา ที่อังกฤษ พอกดสวิทช์ ศพก็ค่อยๆ เลื่อนไป ตอนนี่เปิดเพลงธรรมะที่เป็นเรื่องแสดงความจริงของสรรพสิ่งทั้งหลาย เป็นการเปิดเพลงเบาๆ ประกอบการเคลื่อนไปของหีบศพอย่างช้าๆ

ขณะศพกำลังถูกเผาอยู่ในเตานั้น เขาก็เอาธรรมะมาอ่านอีกเหมือนกัน อ่านประมาณ ๑๐ นาที ต่างคนต่างทยอยแยกย้ายกลับ

๒. การจัดงานศพในอินเดีย

พิธีงานศพชาวพุทธในอินเดียนั้นง่ายมาก คล้ายคลึงกับงานศพของชาวฮินดู ที่อินเดียไม่มีโลงใส่ศพของท่านพุทธทาสเรื่อของไทยได้ไปตายที่กรุงเดลี

สามีผู้เป็นพุทธทาสเที่ยวหาซื้อโลงใส่ศพเสียไม่ได้ ไม่ในเมืองเขาหายาก จึงไม่ทำโลงขาย โลงใช้ใส่ศพเพื่อเผาก็ไม่มี เพราะฉะนั้น เวลาตาย เขาก็ห่อ ห่อมัดมัดหัวมัดท้าย เหมือนตราสังข์ที่บ้านเราทำกัน ถ้าเป็นศพผู้หญิงเขาห่อด้วยผ้าสีแดง ถ้าเป็นศพผู้ชายเขาห่อด้วยผ้าขาว แล้วเขาก็พาไปป่าช้า ไม่มีการอาบน้ำศพ หรือรดน้ำศพที่บ้าน แต่พอไปถึงป่าช้า เขาจะเอาศพไปจุ่มน้ำ เสร็จแล้วก็นำมาวางบนดิน ถ้าเผาข้างแม่น้ำคงคา เขาจะเอาศพไปจุ่มน้ำริมฝั่ง ๒ - ๓ ครั้ง เป็นการล้างบาปแบบฮินดูหรือพราหมณ์ ซึ่งมันแยกพิธีศพ ๒ ศาสนา ออกอย่างเด็ดขาดไม่ได้ เสร็จการเอาศพจุ่มน้ำแล้ว ฝ่ายสัปเหร่อเขาจะตั้งไม้พินกลางแจ้ง เอาไม้พินวางซ้อนกันเป็นชั้นๆ แล้วยกศพขึ้นวาง พอยกศพขึ้นวางบนไม้พินแล้ว พวกญาติก็เดินเวียนรอบศพ ๓ รอบ ของเรานี้เอาศพเวียนเขมร ก็คงเอาแบบอย่างเขา แต่เพี้ยนไปไม่มีสาระที่จะแปลว่าอะไร ของเขานั้นเดินเวียนศพ ๓ รอบ โดยคนพวกหนึ่งถือหม้อน้ำเวียนไปด้วย พอครบ ๓ รอบเขาก็ทูปหม้อน้ำให้แตกแล้วโยนเข้ากองไฟ เพื่อเป็นเครื่องสาธิตเตือนสติให้รำลึกว่า “ชีวิตเหมือนหม้อน้ำ ลักวันหนึ่งก็คงแตกทำลายเหมือนกันหมด” เมื่อแตกแล้วเขาก็จุดไฟเผา

คนที่มีการจุดไฟเผาศพพ่อหรือแม่นั้น มีธรรมเนียมมาตั้งหลายพันปีแล้ว ซึ่งชาวอินเดีย ยอมรับกันทั้งพุทธและฮินดูว่า ต้องเป็นลูกชายคนหัวปี เป็นผู้จุดไฟเผาศพ ไม่ต้องไปเชิญรัฐมนตรี หรืออธิบดี คนใดมาเป็นประธานเหมือนอย่างไทยเรา แต่ในประเทศ อินเดีย นั้นลูกชายคนหัวปีเป็นผู้ทำหน้าที่อันนี้ ท่านเนห์รู อดีตนายกรัฐมนตรีอินเดีย ท่านไม่มีบุตรชาย มีแต่นางอินทรี คานธี บุตรสาวเพียงคนเดียว เมื่อเนห์รูตาย บุตรของนางอินทรี คานธี คนหัวปีชื่อนายสัญญาชัย เป็นผู้ได้รับเกียรติให้เป็นประธานจุดไฟเผาศพท่านตา คือ ศพพ่อเฒ่าตามที่ชาวปากีสถานได้เรียก นางอินทรี คานธี เป็นถึงนายกรัฐมนตรี แต่เกียรติในการเป็นประธานเผาศพ พ่อไม่มี เกียรติอันนี้จึงไปตกแก่ลูกชายคนโตของนาง ผู้ซึ่งเป็นหลานตา นี่เป็นประเพณีที่ชาวอินเดียถือติดทอด กันมาตั้งแต่โบราณกาลนานนับได้ถึง ๔,๐๐๐ ปี แม้เมื่อ พระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานที่เมืองกุสินารา พอถึงพิธีเผา พวกภิกษุสงฆ์มีละเอนไฟเข้าจุดก็ไม่ติด นั่นเพราะรอ พระมหากัสสปะ ซึ่งเป็นพระเถระที่สำคัญที่สุดซึ่งเปรียบ ดังบุตรองค์โตยังมาไม่ถึง ยังไม่ได้เคารพพระบรมศพ ครั้นเมื่อท่านได้มาถึงและเคารพพระบรมศพ ก็เป็นประธาน พิธีถวายพระเพลิง ในเรื่องเล่าว่าไฟติดลูกพรีบัดนี้ ก็ยังแสดงให้เห็นว่า พุทธชินารสององค์โตเป็นผู้ได้รับเกียรติ ให้เป็นประธานในการถวายพระเพลิง

ศพที่เขาจะเผาในอินเดียก็เอาไปเผากลางแจ้ง แต่ถ้าเป็นบุคคลสำคัญ เขาจะแยกศพไปเผา ในสถานที่กว้างห่างผู้คน แล้วที่ตรงนั้นเขาก็ทำเป็นสวนสาธารณะ เพื่อเป็นที่ระลึกแก่ท่านผู้วายชนม์ เช่นที่ๆ เผาศพ ท่านมหาตมะ คานธี เนห์รู เขาทำเป็นสวนสาธารณะคานธี เนห์รู ตรงที่เขานั้นเขาทำเป็นแผ่นหินสีดำไว้ คนก็ไป ถักการบูชาที่แท่นนั้น ระลึกถึงคุณความดีของผู้นั้น

งานศพของชาวอินเดีย ไม่ว่าพุทธหรืออิสลาม หรือฮินดู เขาก็ทำกันอย่างสั้นๆ ง่ายๆ ไม่เสียค่าใช้จ่ายอะไร มาก

การจัดงานศพของชาวฮินดู

พระมหाराเชนทร์ วิจารณ์ ซึ่งได้ไปเรียนที่ อินเดีย เพื่อทำปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยพาราณสี ได้คลุกคลีกับชาวเมืองภารตะอยู่ช้านาน โดยเฉพาะได้ศึกษา เกี่ยวกับพิธีการทำศพของชาวอินเดีย เล่าให้ฟังว่า คนในประเทศอินเดีย นั้นผูกพันอยู่กับแม่น้ำคงคา ตั้งแต่เกิดกระทั่งตาย ต่างมุ่งหน้าที่จะมาให้งถึงแม่น้ำคงคา เพื่ออาบน้ำชำระบาป และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อตอนตาย จะต้องได้เผาที่ริมฝั่งคงคา เพื่อว่าเจ้าสุส อัฐิจะได้อยู่ใน แม่น้ำอันเป็นหนทางขึ้นสวรรค์ ฉะนั้นที่ริมฝั่งคงคา โดยเฉพาะในเขตเมืองพาราณสี ได้มีการเผาศพติดต่อกัน มานานถึง ๔,๐๐๐ ปีแล้ว เมื่อมีคนตายในบ้าน ประเพณี ของคนอินเดียเป็นกฎหมายก็ว่าได้ เจ้าภาพจะต้องนำศพ ออกจากบ้านภายใน ๒๔ ชั่วโมง โดยจะเชิญพราหมณ์ มาทำพิธีที่บ้าน เสร็จแล้วญาติที่เป็นผู้ชายจะนำศพนั้น เคลื่อนขบวน บ้านที่พอมิเงินก็จะนำขึ้นรถไปยังฝั่งน้ำคงคา บริเวณที่ใกล้ที่สุด หรือบางบ้านที่ยากจนก็หามกันไป แต่สำคัญที่ขาดไม่ได้ต้องมีแคร่ไม้ไผ่ ในขณะที่ขบวนศพ ไปนั้น เขาจะสวดไปตลอดว่า “ราม นาม สัจจะแอ” หมายถึงว่า พระรามเป็นสัจธรรม เป็นความจริงเที่ยงแท้ ความตายเป็นของแน่นอน ท่องไปจนถึงท่าที่จะเผาศพ ที่มีชื่อว่า “ท่ามณีกรรณการมาต” เจ้าภาพจะเข้าไปต่อรอง กับสัปเหร่อเรื่องราคาไม้พินที่จะใช้เผา ซึ่งปกติราคา ๑๖ - ๑๘ รูปีต่อหนึ่งกิโลกรัม (๑ รูปีประมาณ ๑ บาท) เมื่อก่อนใช้ไม้อย่างดี แต่ปัจจุบันใช้ไม้ตามแต่จะหาได้ เมื่อตกลงได้แล้วก็นำไม้พินมากองเพื่อเตรียมการเผา

เมื่อนำศพถึงท่าน้ำก็เอาลงไปจุ่มในน้ำ แล้ววาง ร่างให้สะเด็ดน้ำ จากนั้นก็นำผ้าออกจากร่างจนเปลือย ล้วนแล้วขึ้นไปวางบนเชิงตะกอน ขั้นตอนต่อมาพราหมณ์ ก็จะเอาน้ำจากแม่น้ำคงคา มาประพรม ราตรดบนหัว บนเท้า บนหน้าอก และที่สำคัญคือนำใบสระแหน่ ซึ่งเขาถือว่าเป็นใบไม้บูชาอย่างหนึ่งใส่ปากผู้ตาย แล้วรอกน้ำตามลงไป

พิธีเผาเขาให้ลูกชายคนโตจุดไฟเผา เมื่อเผาไปได้สัก ๑๐ - ๒๐ นาที ญาติบางคนก็กลับ บางคนอยู่รอกะทั่งศพไหม้หมด แต่บางศพหมดฟืนเสียก่อนจะไหม้หมด เขาก็จับโยนลงแม่น้ำคงคา ดับไฟเอาฟืนที่เหลือไว้ขายต่อ นั่นคือรายได้ญาติกลับไปก่อนที่ศพจะไหม้หมด เลยเกิดขบวนการขายฟืนมือสองแก่เจ้าภาพที่ยากจนในราคาโลกรั่มละ ๘ - ๙ บาท ในศพ ๆ หนึ่งถ้าจะใช้ฟืนเผาให้ไหม้หมดต้องใช้เงินประมาณ ๕,๐๐๐ รูปี ก็ประมาณห้าพันบาท แต่ถ้าคนจนที่ต้องการจะเผาศพที่ “ห้ามฉีกกรณีการมาต” ก็มีไม้หลายราคาให้เลือก อย่างไรก็ตามที่เมืองพาราณสีมีคนจนมากกว่าคนรวย

หลังจากที่เผาศพเรียบร้อยแล้ว ญาติพี่น้องเขาก็ประทับใจว่าคนตายได้ขึ้นสวรรค์แน่นอน เพราะแม่น้ำคงคาเขาเชื่อกันว่าไหลมาจากสวรรค์ ใครที่ได้ไปเห็นการเผาศพที่นี่ แล้วก็เกิดความสลดใจว่าชีวิตของคนเราไม่แน่นอน ไม่เที่ยง เป็นทุกข์อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่ควรเข้าไปยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวของเรา ชีวิตจบลงก็เอาอะไรไปไม่ได้ คนอินเดียเขาเผาศพให้เห็นเป็นตัวอย่างว่าชีวิตมันติดดิน

ท่านมหาธาเซนทร์เล่ารายละเอียดว่า เท่าที่สังเกตศพผู้หญิงใช้ผ้าสวยมีลวดลาย ถ้าเป็นศพผู้ชายก็ใช้ผ้าขาวธรรมดา

อย่างไรก็ตามมีศพ ๕ ประเภทไม่เผาที่ห้ามฉีกกรณีการมาต คือ

๑. เด็กทารก ๒. หญิงพรหมจรรย์ ๓. นักบวช ๔. คนถูกงูกัด ๕. คนถูกฟ้าผ่า เพราะมีความเชื่อว่าคน ๕ ประเภทนี้ไม่มีราศี ไม่มีบาป เป็นพรหมจรรย์

ศพคนรวย คนจน สังเกตได้จากขบวนแห่ ถ้าเป็นรชาเล้งแบบบ้านเราก็รู้ได้เลยว่าเป็นศพคนจน ผ้าที่พันรอบศพก็ไม่มิด เท้าและแขนโผล่ออกมา มีคนเดินตามน้อย บางรายเพียง ๒ - ๓ คน บางศพมีกลิ่นเหม็น อาจจะเป็นศพไม่มีญาติ เพื่อนบ้านคงนำมาเผา

ท่าน้ำเผาศพคนอินเดียที่เมืองพาราณสีมีอยู่ ๒ ท่า คือ “ท่าฉีกกรณีการมาต” กับ “ท่าหิริจันทคราส” สำหรับท่าหิริจันทคราสนั้นไม่เป็นที่นิยม เพราะเป็นการเผาใช้ระบบน้ำมัน ใช้ระบบไฟฟ้า เพราะเขาถือเอาการเผาข้างแม่น้ำเป็นสำคัญ เผาเสร็จก็โยนขี้เถ้าลงแม่น้ำไปเลย คนอินเดียใช้เงินอย่างมากห้าพันบาทในการจัดงานศพ เพื่อเผาศพ ห้าพันบาทนี้เอามาซื้อฟืน เผาเสร็จแล้วก็ไปจับกันไปเป็นการตัดอาลัย และเชื่อว่าผู้ตายได้ไปสวรรค์แล้ว ญาติคนตายจะไม่ร้องไห้ และไม่มีโลงใส่ศพ ผิดกับคนจีน โลงศพนั้นถือเป็นเรื่องสำคัญและยิ่งใหญ่ ถึงกับมีสุภาษิตกล่าวกันว่า “ไม่เห็นโลงศพไม่หลั่งน้ำตา”

อาชีพสัปเหร่อที่อินเดียมีเกียรติมาก มีคนนับหน้าถือตา มีบ้านหลังใหญ่ เป็นอาชีพที่สืบทอดกันมาเป็นตระกูลๆ แต่ละตระกูลก็มีวรรณะสังกัด และแต่ละวรรณะก็มีอาชีพสืบทอดกันมา

๓. การจัดงานศพในลังกา

ประเทศศรีลังกา หรือเกาะลังกาที่อยู่ทางตอนใต้ของประเทศอินเดียนั้นได้รับนับถือพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ครั้งพระเจ้าอโศกมหาราชครองอินเดีย เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๓ มาแล้ว เพราะฉะนั้นชาวสิงหลประเทศจึงจัดพิธีงานศพแบบชาวพุทธ โดยไม่ปะปนกับพิธีของศาสนาอื่นเลย

หลวงพ่อบัณฑิตนันทะเล่าให้ฟังว่า ที่ลังกาเวลาใครตาย เขาจะประกาศทางวิทยุกระจายเสียงเหมือนที่ต่างจังหวัดของเราทำกันทุกวันนี้ โดยเขาจะประกาศว่าคนนั้น ชื่อมันได้ตายแล้ว จะนำศพไปป่าช้าในเวลานั้นๆ พวกที่รู้เขาก็มานั่งกันเสียบๆ ไว้อาลัยแก่ผู้ตาย ไม่มีการเลี้ยงกันอย่างครึ้นเครงเหมือนบ้านเรา ไม่เลี้ยงน้ำส้ม ไม่เลี้ยงน้ำอะไรทั้งสิ้น พอมาถึงบ้านผู้ตายก็นั่งนิ่งเสียบสมควรแก่เวลาแล้วก็ถูกกลับไป

ในการยกศพไปป่าช้า จะมีพระเดินนำหน้าศพ แล้วก็จะมีญาติพี่น้องชาวหมู่บ้านเดินตามหลังศพ เขาเดินกันเงียบๆ บางศพก็มีแตงเป่าเคลื่อนศพไปเมรุ มีเสียงแตงโหยหวนบางเบาแล้วก็ขาดๆ หายๆ ไป จนเสียงดังโหยหวนขึ้นอีกสลับกัน

พอไปถึงป่าช้า เขาก็ยกศพไปวางที่ศาลาบำเพ็ญบุญ นิมนต์พระมาหลายองค์แต่ไม่มีการสวดมาติกาเหมือนของเรา ในพระที่นิมนต์มานั้นมีหัวหน่องค์หนึ่งทำหน้าที่ให้ศีล แสดงธรรม พอแสดงธรรมเสร็จเจ้าภาพก็บังสุกุลโดยใช้ผ้าขาวทั้งพับ คือที่ซื้อมาทั้งไม้เอามาถวายเป็นสังฆทานโดยวิธีเอาผ้าวางพาดกับโลง แล้วก็นิมนต์พระมาชักผ้ามาบังสุกุล พระก็พาผ้าทั้งม้วนนั้นกลับวัด เอาไปตัดแบ่งกัน ใครจะได้ก็หลาก็ตามใจ

ถ้าเป็นศพที่มีเกียรติในสังคม หรือว่าเป็นคนสำคัญ เขาจะยกศพขึ้นเชิงตะกอน แล้วเริ่มพิธีที่เรียกว่า “ชูกัมปะกาชัม” ถ้าจะเขียนเป็นภาษาไทยก็น่าจะว่า “โคกาทะการาค” หรือโคกกรรมประกาศ วิธีการก็คือมีคนขึ้นไปยืนประกาศว่า เมื่อตอนมีชีวิตอยู่ ผู้ตายมีคุณธรรมอะไรบ้าง ทำประโยชน์สาธารณะอะไรบ้าง พรรณนาให้คนมาร่วมงานได้ทราบ ว่าผู้ตายเป็นคนดี

อย่างไร มีประโยชน์ต่อบ้านเมืองอย่างไร บางงานพูดกันหลายคนเหมือนงานศพปกติได้ไม่มีผิด คนลังกานี้ก็ช่างพูดเหมือนกับคนไทย แต่จะพูดกันมากตอนกล่าวสดุดีก่อนศพถูกเผา

หลังจากเผาศพ ๗ วันแล้ว ก็จะมีการทำบุญ สัตตมวารที่บ้าน มีการเลี้ยงภัตตาหารอย่างเดียว ที่ลังกาไม่ถวายเงินแก่พระเลย ถวายแต่กระตาด ดินสอ สมุด ของจดหมาย ผ้าขนหนู เพราะเขาถือว่าเงินทองเป็นของไม่สมควรแก่สมณะ

เวลาเลี้ยงพระ เขาให้พระนั่งเป็นแถว ตรงหน้าพระแต่ละรูปมีจานใส่ข้าวคลุกด้วยผ้าขาวไว้ ป้องกันแมลงวันตอมและฝุ่นลงก่อนยกข้าวประเคน เขากล่าวถวายสังฆทาน ทั้งผู้ชายและผู้หญิงยกอาหารประเคนพระได้ พอพระรับประเคนจานใส่ข้าวแล้ว เขาก็ตักแกงใส่จานข้าว ถ้ามีกับ ๔ - ๕ อย่างก็ราดหรือตักลงไปลงไปทั้ง ๔ - ๕ อย่างลงในจานข้าวนั้นแหละ แล้วพระก็นั่งกำลังนั่งอยู่ประเดี๋ยวก็มีคนมาเติมข้าว เติมแกง เรียกว่าเติมกันไม่หยุด ถ้าไม่รับแล้วให้ยกมือห้าม เขาก็หยุด ถ้าไม่ยกมือห้ามเขาก็ใส่เติมตลอดเวลา

นี่คือการชำแหละศพในร่างกายนีเบต นักกลัวมาก

พวกแร้งรุมกินเนื้อศพที่เขาฆ่าและเหลือแต่โครงกระดูก

เสร็จของควาก็เลี้ยงมะพร้าวอ่อนเป็นของหวานตามด้วยนมเปรี้ยวกับน้ำผึ้ง แล้วก็กาแฟ แต่เป็นกาแฟดำ ไม่ใส่นมกันเลย พระไปจากเมืองไทยฉันไม่ได้

ข้อน่าสังเกต คนลังกาไม่ถวายไข่แก่พระไม่ว่าไข่เจียว ไข่ต้ม หรือไข่ที่แปรรูปเป็นอย่างอื่น เขาจะไม่ถวายพระ เพราะเขาถือว่าไข่มันเพิ่มโอโหม่นกำหนด ไม่ควรแก่สมณบริโศก เพราะฉะนั้นอาหารคาวหวานจึงมีแต่ปลา ปลาแห้ง ปลาเค็ม ถ้าเป็นแกงก็แกงลูกกล้วย แกงขนุน แกงหยวก แกงผัก

เมื่อทำบุญ ๗ วันแล้ว เขาก็ทำบุญครบ ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน แล้วก็ทำบุญครบรอบปี เหมือนกับของเรา พิธีการก็เหมือนทำบุญครบ ๗ วันดังกล่าวแล้ว

๔. การจัดงานศพในธิเบต

ในธิเบตนั้นนับถือศาสนาพุทธ นิกายมหายาน แต่การจัดงานศพมีการผิดแผกแตกต่างไปจากชาวพุทธทั่วโลก โดยแยกดังนี้

๑. ถ้าผู้ตายเป็นเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี สตรีมีครรภ์ หรือศพที่ยกจนไร้ญาติขาดมิตร เขาเอาโยนทิ้งแม่น้ำ

๒. ถ้าผู้ตายเป็นโรคติดต่อร้ายแรง สังคมรังเกียจ เช่น อหิวาตกโรค โรคเอดส์ เป็นต้น เขาเอาฝังดิน

๓. ถ้าศพคนธรรมดาทั่วๆ ไป รวมถึงศพคนรวย มั่งมีทรัพย์ เขาเอาไปฆ่าและให้แร้งกิน

๔. ถ้าเป็นศพพระลามะ หรือพระชั้นผู้ใหญ่ เขานำไปฝังในเจดีย์ หรือเพา

ในการเอาศพไปฆ่าและให้แร้งกินนั้น มันเป็นธรรมเนียมปฏิบัติมานานร่วม ๒,๐๐๐ ปี โดยมีเรื่องเป็นปฐมเหตุว่า มีเจ้าชายคนหนึ่งได้สั่งเสียก่อนตายว่า ถ้าตนไปทำสงครามที่ใด เกิดแพ้และตายก็ให้เอาศพไปทำประโยชน์ อย่าให้สูญเปล่า เอาไปให้สัตว์กินก็จะเป็นประโยชน์ โดยเหตุนี้จึงเป็นประเพณีถือปฏิบัติกันต่อมา เมื่อคนธรรมดาสามัญตายลง เขาจะเอาไปใส่เนื้อเถื่อนหนึ่งให้แร้งกิน เหลือแต่กระดูก เจ้าภาพนำกลับมาทำการเผา โดยมีขั้นตอนดังนี้

- ลำดับแรกเมื่อตายลง เขาจะทำการสวด ๒ วัน โดยตั้งศพไว้ที่มุมหนึ่งของบ้าน

- พอวันที่สามก็นำมาสวดที่วัด โดยศพนั้นไม่ใส่โลง แต่ใส่กระสอบโดยจัดทำให้นั่งฟังพระสวด

ระหว่างสวด สัปเหร่อจะมากะชิบข้างศพว่าละสังขารไป
แล้วนะ เขาจะเอาสังขารไปทำประโยชน์อย่างอื่น

- หลังจากนั้น สัปเหร่อจะแบกศพขึ้นไป
บนยอดเขา ซึ่งเป็นสถานที่ชำแหละศพให้แรงมากขึ้น
วางห่อศพแล้วดึงกระสอบออก ทั้งเปลื้องเสื้อผ้าออก
ทั้งหมด

- ต่อจากนั้นก็ชำแหละศพ ก่อนชำแหละศพ
เขาจะจุดไฟให้มีเพียงควันเพื่อส่งสัญญาณให้แจ้งว่ามีศพ
มาให้กินอีกแล้ว แล้วเขาก็ชำแหละออกเป็นชิ้นๆ เหลือ
แต่กระดูก พวกแรงจะมากินหมดภายใน ๑๕ นาที
ส่วนกระดูกเขาสับเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยเพื่อเอาไปเผา

ในสายตาของคนทั่วโลก การจัดงานศพ
ของธิเบตวิธีนี้ ถ้าเห็นภาพแล้วเป็นสิ่งที่น่าสะพึงกลัว
เพราะอุจาดตาและน่าขยะแขยงเป็นอย่างยิ่ง แต่เขาถือ
เป็นประเพณีว่า ซากศพนั้นคือสังขารที่เจ้าของได้ละทิ้งไป
ไปแล้ว สมควรที่จะได้เอาไปเป็นประโยชน์แก่ชีวิตสัตว์โลก
อื่นๆ

๕. การจัดงานศพในพม่า

คุณวิรัช นิยมธรรม เล่าไว้ในเว็บว่า ชาวพม่า
ถือว่าคนเราเกิดมาเพียงเพื่อตาย ความตายจึงเป็นที่สุด
ของเส้นทางชีวิต เขาถือกันว่าไปทำบุญที่วัด ๑๐ ครั้ง
ยังไม่เท่าไปงานศพครั้งเดียว เพราะที่งานศพได้ครบ
ทั้ง ทาน ศีล ภาวนา ชาวพม่าไม่มีการตั้งศพในวัด ยกเว้น
เฉพาะศพเจ้าอาวาส และเขาไม่เอาอัฐิบรรจุไว้ในเจดีย์
เพราะถือว่าเจดีย์เป็นที่บรรจุเฉพาะพระธาตุของพระพุทธเจ้า
หรือพระสาวกเท่านั้น ในพม่ามีการเรียกคำต่างๆ เกี่ยวกับการ
ศพดังนี้

- คำว่าศพ เขาเรียก อสุภะ
- งานศพ เรียก อสุภะแวง
- สัปเหร่อ เรียก อสุภราชา หรือสุภราชา
- ปาข้าว เรียก ดิงชาย หรือ สุสาน

พม่าแยกความตายไว้ ๒ ประเภท คือ
ตายปกติ กับตายโหง ตายปกติ ได้แก่การตาย

เพราะความชรา หรือตายเพราะโรคทั่วไป ส่วนตายโหงนั้น
ได้แก่การตายอันเกิดจากอุบัติเหตุ การถูกฆาตกรรม
ถูกสัตว์มีพิษกัดตาย หรือตายเพราะถูกประหาร

ศพที่ตายโหง เขาจะไม่เอาเข้าบ้าน จึงจัด
ตั้งศพไว้ริมทาง และจะไม่ตั้งศพไว้ข้ามคืน เขาจะจัดเผา
หรือฝังกันในวันตาย

สำหรับศพที่ตายธรรมดา มีขั้นตอนการจัด
งานศพดังนี้

๑. ระยะเวลาการตั้งพิธีบำเพ็ญกุศลศพ ยึดเอา
วันคือ คือ ๓ วัน ๕ วัน หรือ ๗ วัน แล้วนำไปเผาหรือฝัง
เช่น ถ้าตายในวันที่ ๑๐ เขาจะเอาไปฝังหรือเผา
ในวันที่ ๑๓ หรือ ๑๕

๒. ในวันตายนิมนต์พระมา ๑ รูป เพื่อถวาย
อาหารอุทิศแก่ผู้ตาย ถ้าตายในช่วงบ่าย หรือกลางคืน
ก็นิมนต์วันถัดไป

๓. ระหว่างตั้งศพ เขาเปิดประตูบ้านทิ้งไว้ทั้งวัน
ทั้งคืน เพื่อให้วิญญาณผู้ตายเข้า-ออกได้

๔. ก่อนนำศพเข้าใส่ในโลง เขาจะอาบน้ำศพ
ใส่เสื้อกลับหน้ากลับหลัง แล้วพันศพด้วยผ้าขาว
เว้นใบหน้า ช่วงตั้งศพวางหม้อดินเผาไว้ปลายเท้า
ในหม้อดินจัดไฟติดไว้และตั้งอาหารข้างโลง สับเปลี่ยน
ตามเวลาอาหาร

๕. ถึงวันเผาหรือฝัง จะแห่ศพออกจากบ้าน
โดยเอาเท้าศพออกไป รถที่นำส่งศพเรียกนิพนพานยาน

๖. ก่อนเอาศพลงหลุม โยกลองไปมาหน้า-
หลัง ๓ ครั้ง เพื่อบอกอำลาโลก แล้วญาติจะช่วยกันเอา
ก้อนดินลงปิดหลุมเป็นการขอมมา

๗. หลังจากนั้นญาติคนใดคนหนึ่งนำดินหน้า
หลุมกลับบ้าน เพื่อทำบุญ ๗ วัน

๘. เมื่อครบ ๗ วัน จะนิมนต์พระจำนวนคือ คือ
๕ หรือ ๗ มาทำบุญที่บ้านเพื่อบอกหนทางให้ผู้ตายไปสู่
สุคติ

๖. การจัดงานศพแบบจีน

ในบรรดาการจัดงานศพของทุกชาติ ชาวจีนไม่ว่าเป็นคนจีนในประเทศจีน หรือชาวจีนที่อยู่โพ้นทะเลทั้งในยุโรป อเมริกา เอเชีย ได้ชื่อว่าเป็นชนชาติที่จัดงานศพที่ยืดเยื้อที่สุด สิ้นเปลืองมากที่สุดและใหญ่โตที่สุดศพของคนจีนกว่าจะได้เอาไปฝังยังสุสานต้องสวดกันแล้วสวดกันอีก คีนี่สวดแบบพระไทย คีนต่อไปสวดแบบพระจีน สวดกันหลายคีน บางคีนครีกครื้นมีข่อย ขอด้วงมืออะไรต่ออะไร ฉาบฉิ้ง ว่ากันครีกครื้น เรียกว่าทำ “กงเต็ก”

ที่จริงคำว่า “กงเต็ก” แปลว่า กุศล แต่ในทางปฏิบัติทำกันสนุกสนาน ครีกครื้น ดูไม่เป็นการโศกเศร้าเสียใจอะไร มีเพื่อนของผมคนหนึ่งเป็นลูกจีนเกิดในไทย แต่แม่หรืออาม้ามาจากเมืองจีน ได้ตายเมื่ออายุ ๙๘ ปี ลูกๆ ญาติพี่น้องตั้งพิธีสวดศพที่วัดหัวลำโพง คีนวันที่สองเป็นการสวดแบบพระไทย ผมได้ไปร่วมงานศพ แต่งกายไว้ทุกข์ ใส่เสื้อขาว ผูกเน็คไท สวมสูท ใส่ปลอกแขนดำ เพื่อเป็นการไว้ทุกข์และให้เกียรติแก่ผู้ตาย ได้เวลาหนึ่งทุ่มเข้าไปในงาน ผมก็ประหลาดใจ เพราะเห็นมีแต่คนใส่เสื้อสีชมพู โดยเฉพาะตัวลูกของอาม้าผู้ตาย ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของผมใส่เสื้อสีชมพูสุดใส มีผมคนเดียวที่แต่งชุดดำไว้ทุกข์ ถามเหตุผลจากเจ้าภาพว่าเหตุไฉนพวกเขาสวมชุดสีชมพูกันหมด โดยเฉพาะพวกลูกหลาน

คำตอบที่ได้รับก็คือ คนตายที่มีอายุ ๙๐ ปีขึ้นไป ถือว่าหมดทุกข์ หมดโศก หมดโรคภัย ตายไปมีแต่ได้ขึ้นสวรรค์เสวยความสุขสถานเดียว ไม่ควรที่ลูกหลานจะพึงเศร้าโศก พวกเขาจึงร่วมกันแต่งกายสีชมพู ซึ่งเป็นสีแห่งความรัก ความรักที่มอบให้แก่ดวงวิญญาณของผู้ตายได้ไปสวรรค์อย่างเต็มเปี่ยมด้วยความสุข สดชื่น ชั่ววันนิจ

เพราะฉะนั้นการจัดทำพิธีงเต็ก ซึ่งแทนที่จะเป็นการทำเพื่อการกุศลสถานเดียวตามความหมายเดิม เขาก็เพิ่มความสนุกสนาน ความสุขให้แก่ผู้ตายด้วย

เครื่องหมายที่เป็นสำคัญของพิธีงเต็กนั้นก็ต้องทำขึ้นกระดาษเป็นรูปสมบัติต่างๆ เผาส่งให้ผู้ตาย เช่น รถยนต์ โทรศัพท์ เครื่องรับวิทยุ โทรทัศน์ หรืออะไรต่อมิอะไรที่ผู้ตายชอบเมื่อตอนมีชีวิตอยู่ ทำเป็นสิ่งนั้นๆ ด้วยกระดาษแล้วเผาส่งมอบทั้งหมด จนเกิดมีอาชีพทำเรือนกงเต็ก ธนบัตรกงเต็ก ทองกงเต็ก เวลาพาศพไปฝังหรือเผาเขาก็ไปรับไปเป็นแถว พิธีศพของชาวจีนจึงยืดเยื้อและมีค่าใช้จ่ายมาก กระทั่งกระจายขยายมาในหมู่ชาวไทยเชื้อสายจีน คนมีอาชีพทำเครื่องกงเต็กต่างๆ ก็ร่ำรวย โดยเฉพาะแถวๆ เขาวราช ถิ่นคนจีนอยู่อาศัย มาแต่ดั้งเดิมมีอาชีพพวกนี้มากมาย

๗. งานศพในประเทศลาว

สำนักงานผู้ช่วยทูตทหารประจำกรุงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเล่าไว้ในเว็บ เรื่องประเพณีลาวว่า คนลาวถือว่าการตายเป็นเรื่องปกติธรรมดา ถ้าร้องไห้เสียใจ จะทำให้คนตายไม่มีความสุข เป็นห่วงกังวลคนที่ยังอยู่ เพราะฉะนั้นเมื่อมีการตายเกิดขึ้นในบ้านใด เขาจะจัดงานฉลอง ต้มเบียร์ ร้องเพลงและร่ำวงกันสนุกสนาน แทนการเศร้าโศกหรืออาลัยอาวรณ์ถึงผู้ตายไป

การจัดศพก็เลือกสถานที่ๆ มีลักษณะที่เรียกว่า “เฮือนดี”

ในการบำเพ็ญกุศลศพ พวกแขกเพื่อนบ้านจะนำข้าวสารเหนียว ดอกไม้ ธูปเทียนและเงิน ใส่พานมาช่วยทำบุญ ฝ่ายเจ้าภาพจะเลี้ยงอาหารตั้งแต่ช่วงเช้าถึงสามทุ่ม ในบ้านบางบ้านจะมีดนตรี มีการเต้นรำ ร่ำวงเป็นที่รื่นเริง ส่วนการแต่งกายก็มีได้กำหนดว่าเป็นสีดำอย่างเดียว มีทั้งสีแดง สีนํ้าตาลและสีอื่นๆ ด้วย

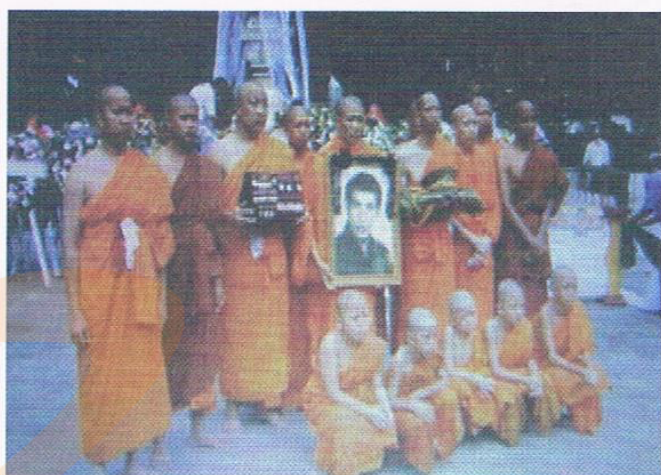
ในขั้นตอนการเผา เขาจะจัดขบวนแห่นำศพ
ไปทำฌาปนกิจ เรียกว่า “พิธีสงเคราะห์” ภายในบริเวณ
วัดซึ่งมีเชิงตะกอนอยู่แล้ว แยกที่มาร่วมงานเผาเขาจะวาง
ดอกไม้จันทน์บนเชิงตะกอนใต้โลงศพ แล้วล้างมือ
ในถังน้ำปรุงด้วยดอกไม้ มะกรูดหั่นเป็นแว่น

ก่อนเผาศพ ลูกหลานที่เป็นผู้ชายจะบวช
หน้าไฟ ที่เป็นหญิงจะนุ่งขาวห่มขาวและถือศีล ๑ วัน

ถึงเวลาเผา เขาใช้เมรุลอยครอบบนโลงศพ
ซึ่งต้นบนเชิงตะกอน และเผาไปพร้อมๆ กัน รุ่งเช้าจึงจะมา
เก็บกระดูก

การตั้งศพเพื่อเตรียมการเผาในลาว

การบวชหน้าไฟของลูกหลาน

การเผาศพ เขาเผาทั้งเมรุครอบด้วย

๗. งานศพชาวไทย

งานศพของคนไทยเราส่วนหนึ่งลอกแบบมาจากอินเดียบ้าง ลังกาบ้าง จีนบ้าง แม้จะมีพิธีแบบพุทธในหลักการเดียวกัน คล้ายๆ กันทั่วประเทศ คือนิมนต์พระมาสวดอภิธรรมและทำการเผาในวันสุดท้าย แต่รายละเอียดปลีกย่อยก็แตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ถ้าเป็นงานศพที่เพชรบุรี หากคนที่ตายมีระดับ หรือเป็นคนโด่งดัง หรือคนที่เป็นที่รักยิ่งของผู้เป็นพ่อ แม่ พี่เมีย เขาจะจุดพลุ ลูกใหญ่ เล็ก มากหรือน้อยแล้วแต่กำลังทรัพย์ แต่จะมีการจุดพลุทุกงานในคืนวันสวด โดยเฉพาะถ้าเป็นวันเผา พลุที่จะจุดต้องใหญ่และดังกว่าวันอื่นๆ ในวันเผาตอนพระสวดมาติกา เขาจะนิมนต์พระวัดอื่นๆ มาด้วย ถ้าได้พระเป็นร้อยขึ้นไปถือว่าได้กุศลแรง

โดยสรุปการจัดงานศพของคนไทยเดิวนี่เปลี่ยนแปลงไปเรากำลังหลงอยู่ในรูปแบบ คือ

๑. แบบหลงอยู่ในค่านิยม

- ต้องจัดให้ใหญ่ เพื่อเอาหน้าหรือรักษาหน้า
- ต้องจัดงานหลายวัน โดยคิดว่าเป็นการกตัญญู รู้คุณของผู้ตาย
- ต้องกินเลี้ยงกันใหญ่โต ต้องฆ่าสัตว์ตัดชีวิตกันมากมาย บางรายถึงกับเชือดวัวฆ่าควาย จนกลายเป็นแบบบูชายัญตามพราหมณ์ไปแล้ว คนตายเพียงหนึ่งคน แต่สัตว์ต้องพลอยตายตามด้วยเป็นร้อยเป็นพัน
- เสียค่าใช้จ่ายมากมโหฬาร เข้าทำนองคนตายขายคนเป็น
- บางรายมีการเล่นการพนัน ทำเหมือนว่าอยู่เพื่อนศพ
- การเลี้ยงเหล้าเลี้ยงยาเมา ใช้อาหารที่เขาปรุงขึ้นเพื่อการกุศลมากินเป็นกับแกล้มเหล้า หั่วเรา

กันเฮฮาประสาคนเมา ที่จริงงานบำเพ็ญกุศลศพ เขาก็เรียกว่ากุศलयอยู่แล้ว แต่การที่คนกินเหล้าเอาอาหารไปทำกับแกล้มนั้นเป็นการแย่งกุศล เพราะฉะนั้นการกินเหล้าในงานศพก็เปรียบได้ดั่งโจรปล้นทรัพย์

- บางแห่งยุให้เจ้าภาพไปเหมาหมูเป็นๆ มา ชั่งไว้หลายตัว เพื่อฆ่าเลี้ยงแขกแต่ละวัน เหตุเพราะผู้มาจะได้หั่วหมูเป็นคำตอบแทน และพวกที่ร่วมฆ่าแหละ ก็จะได้เครื่องในหมูกลับบ้าน ค่านิยมอย่างนี้ นอกจากเพิ่มความบาปแล้ว ยังเป็นธรรมเนียมนิยมที่ต่ำทรามทางวัฒนธรรม

๒. แบบหลงอยู่ในพิธีกรรม

- บางแห่งจุดพลุกันทุกคืน นัยว่าส่งวิญญาณไปสวรรค์
- บางแห่งพอพระสวด พระฉันอาหาร เจ้าภาพไปเคาะโถงให้ศพมาฟังสวด มากินอาหาร ที่จริงให้เขารู้ธรรมเสียก่อนตายดีกว่า หรือถ้าจะเลี้ยงพ่อแม่ ก็ควรเลี้ยงเสียก่อนตาย อย่าให้ท่านอนาทรร้อนใจ เรื่องอาหารการกินก่อนท่านตายจะดีกว่า ตายไปแล้วยากันจะถึงด้วยวิธีการเช่นไหน
- บางรายจัดดอกไม้ประกอบโหงศพเพื่อบูชา ผลัดเปลี่ยนดอกไม้ทุกวัน ค่าใช้จ่ายเหมาตลอดงานสิ้นเปลืองมาก แต่เวลาประดับดอกไม้ กลับเอาดอกไม้ขึ้นไปไว้บนหีบศพ ขีศพ สุ่มทับ ซึ่งไม่ใช่เป็นวิธินูชาที่ถูกต้อง ก็ไม่รู้ว่าจะติดดอกไม้งานศพเพื่ออะไร
- บางรายให้ลูกหลานบวชหน้าไฟ บวชเข้ารับศีล ฉนอาหารเข้า อาหารเพล แต่พอบ่าย ๔ โมงเลิกกินข้าวเย็น แม้บวชเป็นเณรก็ยังได้ถือศีลไม่ครบ ๑๐ ข้อ ก็ไม่รู้ว่าจะบวชเพื่ออะไร เพราะโกนผมแล้วห่มผ้าเหลืองเพียง ๔ - ๕ ชั่วโมง